

## Pocta Ivaně Štenglové k 70. narozeninám

### (Právo společností – ohlédnutí za dvěma desetiletími účinnosti obchodního zákoníku)

Praha: C. H. Beck, 2012, 303 s.

Alena Pokorná\*

V nedávné době vydalo nakladatelství C. H. Beck sborník příspěvků věnovaný doc. JUDr. Ivaně Štenglové k jejímu významnému životnímu jubileu. Ivana Štenglová, jejímuž profesnímu životopisu jsou věnovány první strany recenzované publikace, je významnou a uznávanou osobností v oboru obchodního práva, autorkou, resp. spoluautorkou mnoha odborných statí a publikací<sup>1</sup> a soudkyní Nejvyššího soudu ČR, konkrétně členkou jeho senátu č. 29. Sborník, který sestavili S. Černá a P. Čech, je věnován ohlédnutí za dvaceti lety práva obchodních společností, k jehož dnešní podobě svojí vědeckou a rozhodovací činností významnou měrou přispěla rovněž I. Štenglová. Dnešní právo obchodních společností, jehož základem se stal zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, čeká nyní zásadní změna. Dne 1. 1. 2014 by měl nabýt účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), které nahradí současný občanský i obchodní zákoník.

Kniha obsahuje dvacet dva příspěvků, jež se zaměřují na aktuální otázky práva obchodních společností. Autoři věnují pozornost nejružnějším tématům, jako je například problematika opatření proti konfliktu zájmů, právo advokátních obchodních společností, judikatura ve věcech obchodního podílu a dividendové politiky, problematika trestní odpovědnosti právnických osob, povinnosti loajality nebo posouzení péče řádného hospodáře. Mnohá z těchto témat jsou v odborném tisku dlouhodobě diskutovaná, některá jsou předmětem tuzemské odborné diskuze teprve v posledních letech, a to

v důsledku zahraničního vlivu. Část příspěvků reflektuje rovněž novou právní úpravu obsaženou především v zákoně o obchodních korporacích.

Jedním z dlouhodobě diskutovaných témat je i problematika § 196a obchodního zákoníku<sup>2</sup>, jíž se věnuje P. Šuk, který zaměřuje svoji pozornost především na důsledky porušení tohoto ustanovení<sup>3</sup> a zdůrazňuje jejich dopad na třetí osoby, když ustanovení § 196a sice chrání společnost, následná neplatnost smluv uzavřených v rozporu s ním však narušuje jistotu obchodního styku. Stěžejní část příspěvku tvoří rozbor aktuální judikatury na toto téma. S § 196a obchodního zákoníku souvisí i příspěvek Z. Kovaříka, který se zabývá vztahem tohoto ustanovení a zajišťovacích směnec.

J. Pokorná ve svém příspěvku věnovaném významu rozhodování soudů ve věcech obchodních společností nejprve předkládá přehled vývoje práva obchodních společností od jeho počátků v roce 1990 až po současnost a následně upozorňuje na problémy spojené s otázkami v zákoně výslovně neupravenými, avšak řešenými judikaturou, jako je výkon rozhodnutí postižením obchodního podílu, dohoda o ceně jako součást smlouvy o převodu obchodního podílu a možnost vydržení obchodního podílu. Autorka upozorňuje, že šíře výkladu jde v případě některých rozhodnutí tak daleko, že tato již nejsou interpretací, ale stávají se nástrojem dotváření práva. J. Macek se věnuje vývoji judikatury ve věcech ochrany názvu obchodních společností a poskytuje přehled vybraných soudních rozhodnutí z této oblasti.

\* Mgr. Alena Pokorná, doktorandka Katedry obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

<sup>1</sup> Z nejvýznamnějších lze jmenovat *Akciové společnosti* (Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R.; C. H. Beck), *Obchodní zákoník. Komentář* (Štenglová, I., Plíva, S., Tomša, M. a kol.; C. H. Beck), *Společnost s ručením omezeným* (Bartošíková, M., Štenglová, I.; C. H. Beck) a *Obchodní rejstřík po novele* (Štenglová, I.; ASPI).

<sup>2</sup> Toto ustanovení upravuje majetkové transakce mezi společnostmi a vymezeným okruhem osob, jež podmiňuje souhlasem valné hromady a v některých případech i posudkem znalce. Jeho účelem je ochrana majetku společnosti, jedná se však o ustanovení, které v praxi vyvolává značné výkladové problémy.

<sup>3</sup> Značná část právní nauky považuje smlouvu uzavřenou v rozporu s jeho pravidly za neplatnou, resp. neúčinnou, a tento závěr plyne i z konstantní judikatury (blíže viz příspěvek P. Šuka, s. 263 a násl.)

V závěru autor zdůrazňuje, že judikatura v těchto věcech může sloužit jako jistý návod a pomůcka k hodnocení a úvaze, s ohledem na jedinečnost každého případu týkajícího se obchodní firmy je však při rozhodování více než jindy nutné vycházet z konkrétních skutkových okolností. Analýzu dvou zásadních rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR<sup>4</sup> ve věci dividendové politiky v akciové společnosti podává K. Eichlerová, která se zaměřuje i na odbornou diskuzi, již tato rozhodnutí vyvolala.

Dalším zajímavým tématem je v současnosti diskutovaná<sup>5</sup> povinnost loajality člena statutárního orgánu vůči kapitálové společnosti. Povinnosti loajality a určení obsahu zájmu, jemuž má člen statutárního orgánu sloužit, se věnuje S. Černá, jež seznamuje čtenáře i se zahraničními přístupy k obsahu zájmu společnosti, kdy na jedné straně stojí koncepce zájmového monismu<sup>6</sup> a na druhé straně koncepce zájmového pluralismu.<sup>7</sup> Tématu souvisejícímu, a to posouzení péče řádného hospodáře člena orgánu právnické osoby podle nového občanského zákoníku, se věnuje M. Tomsa.

I. Pelikánová jako téma svého příspěvku zvolila otázku struktury právnické osoby jako formy aktivity společnosti a zabývá se v něm širšími souvislostmi konstrukce obchodních společností. V rámci své analýzy se autorka věnuje jednotlivým formám obchodních společností, veřejnoprávním organizačním formám včetně státu a koncernům, přičemž reflektuje i novou právní úpravu obsaženou v zákoně o obchodních korporacích. D. Patěk se zabývá specifiky advokátních obchodních společností a osobním společenstvem s ručením omezeným v anglo-americkém právu<sup>8</sup> jako inspiračnímu zdroji pro českého zákonodárce se věnuje M. Boháček. Tématu obchodních společností ve světle práva Evropské unie se ve svém příspěvku věnuje M. Pauknerová, která se v rámci problematiky svobody usazování obchodních společností zabývá mimo jiné rozdíly v pojetí principů určování osobního statutu a koncepcemi sídla společnosti, dále rozebírá význam evropského práva, z toho především rozhodnutí Soudního dvora EU, pro národní právní úpravy členských států, a v závěru se

zaměřuje na rekonstrukci soukromého práva a perspektivy mezinárodního práva společností v českém právu. Z. Kučera se zabývá úpravou obchodních společností obsaženou ve vládním návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém.

J. Dědič se věnuje otázce právní povahy usnesení valné hromady, hlasování na valné hromadě a rozhodnutí jediného společníka, k níž právní teorie doposud nezaujala jednotné stanovisko. Autor rekapituluje postoj doktríny a judikatury k této problematice a upozorňuje kromě jiného i na judikatorní rozlišování mezi neplatností a nicotností usnesení valné hromady. Autor sám považuje usnesení valné hromady za jinou právní skutečnost, hlasování na valné hromadě a rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady pak za právní úkon společníka. K. Růžička zvolil jako téma svého příspěvku problematiku rozhodčích doložek ve společenských smlouvách a dochází k závěru, že český právní řád nebrání tomu, aby se společníci ve společenské smlouvě dohodli na řešení případného sporu rozhodci. Pro to, aby vzniklé spory byly nakonec rozhodci skutečně projednány a rozhodnuty, musí však být splněny zákonné podmínky.<sup>9</sup> O vybraných otázkách zastupování na základě prokury pojednává S. Plíva, který se zaměřuje na vybrané problémy platné právní úpravy prokury v obchodním zákoníku, konkrétně na otázky, kdo a jak může udělit prokuru, komu lze prokuru udělit a jaký je její rozsah, při jejichž rozboru zohledňuje rovněž relevantní judikaturu. V závěru autor upozorňuje na podstatnější změny, jež přinese nová právní úprava.

K. Marek věnoval svůj příspěvek problematice tichého společenství. Autor kromě jiného seznamuje čtenáře se změnami, jimiž právní úprava tohoto smluvního typu v minulosti prošla, a upozorňuje na některá ustanovení právní úpravy tichého společenství, jež by mohla vyvolat výkladové problémy. Neplatností obchodní společnosti se zabývá O. Ovečková. J. Bejček se zamýšlí nad aktuální problematikou trestní odpovědnosti právnických osob<sup>10</sup> a v rámci svého příspěvku se kromě jiného věnuje otázkám smyslu a funkce trestněprávní sankce, individualizace odpovědnosti a zavinění a souběhu trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby. P. Kuhn se zabývá paradoxem náhrady škody a definice škody. Autor poukazuje na neostrost rozdílu mezi skutečnou škodou a ušlým ziskem a pozornost věnuje otázce, co je škoda a v jakém rozsahu se hradí. Nad platným obchodním zákoníkem, potřebou změny právního myšlení a aplikací obsoletních právních norem se v obecnější rovině zamýšlí B. Havel.

Ukončení účasti ve společnosti s ručením omezeným na základě jednostranného projevu společníka

<sup>4</sup> Usnesení NS ČR sp. zn. 29 Cdo 1326/2009 ze dne 25. 2. 2009 a rozsudek NS ČR sp. zn. 29 Cdo 4284/2007 ze dne 30. 9. 2009.

<sup>5</sup> Viz např. Havel, B.: *Obchodní korporace ve světle proměn: variace na neuzavřené téma správy obchodních korporací*. Praha: Auditorium, 2010, s. 106 a násl.

<sup>6</sup> Tzv. *shareholder theory*, podle níž je rozhodující zájem akcionáře a tomu má management společnosti sloužit. Tento přístup má zásadní význam v anglo-americkém právu (blíže viz příspěvek S. Černé, s. 67 a násl.).

<sup>7</sup> Tzv. *stakeholder theory*, podle níž je třeba kromě zájmu akcionářů a řídicích osob zohledňovat i zájmy zaměstnanců, věřitelů a dalších zainteresovaných stran. Tento přístup je typický pro evropské kontinentální právo (blíže viz příspěvek S. Černé, s. 67 a násl.).

<sup>8</sup> Konkrétně Limited Liability Partnership (LLP) podle anglického a amerického práva a Limited Liability Limited Partnership (LLL) podle amerického práva.

<sup>9</sup> Tzv. arbitrábilita sporu podle § 2 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (blíže viz příspěvek K. Růžičky, s. 257 a násl.).

<sup>10</sup> Zákon č. 418/2012 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, nabyt účinnosti 1. 1. 2012.

jako téma svého příspěvku zvolil P. Čech. Autor se zabývá problematikou zrušení účasti společníka ve společnosti soudem podle § 148 odst. 1 obchodního zákoníku a seznamuje čtenáře s důvody pro ukončení účasti, jak je dovozují česká i zahraniční judikatura a doktrína. Autor upozorňuje na potřebu vyvažování zájmů společníka, jenž chce společnost opustit, ostatních společníků a společnosti samé a v závěru příspěvku se zabývá otázkou, zda je vhodnější postup, v jehož rámci soud konstituuje zánik účasti společníka ve společnosti<sup>11</sup> nebo postup, kdy soud až v případě sporu o neplatnost ukončení účasti, jež nastala již doručením jednostran-

---

<sup>11</sup> Jako je tomu v českém právu.

ného projevu vůle společníka společnosti, zpětně zkoumá, zda k ukončení účasti platně došlo. Tématem zániku účasti v družstvu vyloučením se ve svém příspěvku zabývá F. Cileček.

Pro čtenáře je kniha příjemná jak svým formátem, tak svým přehledným uspořádáním. Ocenit je třeba především vysokou aktuálnost pojednaných témat a jejich široký záběr. Příspěvky jsou psány srozumitelnou formou, svojí délkou odpovídají standardním sborníkovým statím a jsou hojně doplněny relevantní judikaturou a odkazy na literaturu. Recenzovanou knihu jsem přečetla s chutí a rozhodně ji doporučuji každému, kdo se chce dozvědět, co se aktuálně děje v právu obchodních společností.